

Radicalisation Awareness Network

VVT

*Working group voice of
victims of terrorism*

Priručnik: Glas žrtava terorizma

Kolofon

Ovaj priručnik je kompilacija iskustava razmijenjenih tokom sastanaka RAN VVT od 2012. do 2015. godine. Sve žrtve, organizacije žrtava, praktičari i stručnjaci koji su prisustvovali sastancima dali su svoj doprinos ovom priručniku.

Autori

Guillaume Denoix de Saint Marc, vođa radne grupe RAN VVT

Luca Guglielminetti, vođa radne grupe RAN VVT

Josée Netten, Fondacija Impact/Arq Stručna grupa za psihotraumu

Stéphane Lacombe, AfVT

Maarten van de Donk, Sekretarijat RAN

Jerry Galesloot, Sekretarijat RAN

Pomme Woltman, Sekretarijat RAN

Preporuke RAN VVT

Ovaj priručnik je kompilacija iskustava razmijenjenih tokom sastanaka Mreže za podizanje svijesti (RAN) u okviru radne grupe Glas žrtava (RAN VVT) od 2012. do 2015. godine. Radna grupa RAN VVT razmotrila je kako svjedočenja žrtava terorizma mogu poslužiti kao moćan narativ u borbi protiv nasilnog ekstremizma (engl. skraćenica CVE).

Priručnik ima za cilj distribuirati razmijenjena iskustva s onima koji su uključeni u podršku žrtvama. Osim organizacija žrtava, priručnik je namijenjen i široj publici: odgojiteljima, stručnjacima za rad s omladinom i ostalim stručnjacima koji rade na CVE (npr. zatvorsko osoblje, službenici za uvjetnu kaznu ili policija u zajednici).

Osim toga, ovaj priručnik daje preporuke da bi podržao procese odlučivanja. Napravljena je razlika između preporuka za organizacije žrtava, onih za države članice Evropske unije (EU) i onih za Evropsku komisiju. Priručnik nema za cilj da bude sveobuhvatan već da osigura okvir za one koji se bave svjedočenjima žrtava terorizma.

Organizacije žrtava

- Vode računa o pojedinačnim žrtvama. Glavni cilj jeste pomoći žrtvama da ponovo steknu svoju samostalnost i mjesto u društvu i posavjetovati ih o tome kako da se bore s tragedijom koja ih je zadesila. Odgovarajuću podršku treba pružiti žrtvama koje žele imati aktivnu ulogu u CVE, i to prije, tokom i poslije njihovog svjedočenja. Žrtvama je također potrebna stručna podrška, naprimjer, psihologa, pripovjedača ili pedagoga.
- Žrtve terorizma su ambasadori kolektivnog pamćenja. Sakupljanje, bilježenje i distribuiranje njihovih svjedočenja će održati vidljivost terorističkih napada i njihovih žrtava – da ova i sljedeće generacije ne bi zaboravile.
- Organizacije žrtava moraju biti (više) svjesne svoje moguće uloge u CVE. Organizacije treba da uključe ljude koji su spremni braniti demokratske vrijednosti. Ako je moguće, okupljenu grupu i kapacitet žrtava trebalo bi proširiti: veliki obim profila žrtava povećat će izbor kredibilnih glasnika za razne situacije i u nekoliko ciljnih grupa (škole, zatvori, službe za rad s omladinom itd.).
- Surađuju i razmjenjuju najbolje prakse između organizacija žrtava i van EU kako bi učvrstile i unaprijedile upotrebu svjedočenja.
- Da bi bila djelotvorna, svjedočenja bi trebalo koristiti u širem programu, a mogu se povezati sa srodnim pitanjima kao što su građanski odgoj, historija i kritičko razmišljanje. Svjedočenja moraju početi od opće demokratske perspektive i da izražavaju demokratske vrijednosti. Važno je u svjedočenje uključiti pojam dehumanizacije i izričito naglasiti da nisu svi počinjenici inspirirani istom ideologijom. Naprimjer, vjerski inspirirani ekstremistički napadi mogli bi navesti ljudi da povjeruju kako su svi počinjenici terorizma muslimani.
- Organizacije žrtava moraju odrediti jednu osobu u okviru organizacije kao odgovornu za aktivnosti na internetu i u društvenim medijima. Ta osoba mora imati neophodne vještine i

sredstva za saopćavanje narativa i poruka žrtava na internetu. Ta osoba mora biti obučena za efikasno obavljanje ovih zadataka.

- Treba stalno imati na umu da ne postoji nikakva „hijerarhija“ žrtava niti hijerarhija patnji. Svaka žrtva zасlužuje prihvаćаnje, prepoznavаnje i podršku.
- U svakom trenutku se mora garantirati sigurnost žrtava.
- Strukturna i profesionalna procjena metodologije CVE programa je ključ za poboljšano korištenje svjedočenja u CVE.

Države članice

- Žrtvama terorizma je od presudnog značaja da njihova prava budu priznata i potvrđena kako zbog njihovog ličnog blagostanja, tako i zbog njihove potencijalne uloge kao snažnih pokretača svijesti o radikalizaciji i u CVE. Prepoznavаnje i prihvаćаnje žrtava terorizma je ključno prema zakonu i u praksi.
- Države članice trebaju uključiti žrtve terorizma u razvoj, provođenje i evaluaciju politike CVE.
- Prepoznavаnje i olakšavanje rada organizacija žrtava. Države članice mogu zagovarati socijalnu koheziju među građanima i žrtvama tako što će olakšati razvoj udruženja žrtava terorizma. Iako je nezavisnost organizacija od najvećeg značenja, organizacije žrtava morale bi imati podršku države. Ta podrška se pruža, naprimjer, obukom o upotrebi interneta i društvenih medija ili olakšanim uključivanjem u obrazovni sistem. Osim toga, treba promovirati suradnju i povezanost različitih lokalnih, nacionalnih i međunarodnih organizacija koje se bave temom CVE, pa čak i osiguravati neophodnu infrastrukturu i (ljudske) resurse. Sve žrtve terorizma i njihove organizacije treba tretirati ravnopravno; zabranjena je diskriminacija.
- Treba podržati poruku koju šalju organizacije žrtava. Organizacijama žrtava treba osigurati pristup javnim službama za komunikaciju (kao što su nacionalni televizijski servisi) i podržati ih u njihovim komunikacijskim projektima i aktivnostima. Konkretno u ovom pogledu krajnje je neophodna pomoć u komunikaciji. Kao male nevladine organizacije (NVO), većinom bez konkretne stručne podrške, organizacije žrtava terorizma često imaju problem s privlačenjem medijske pažnje, naročito kada se takmiče s organizacijama s ogromnim finansijskim i ljudskim resursima koje žele utjecati na javno mišljenje.

Evropska komisija

- EU mora prepoznati i podržati učešće žrtava i organizacija žrtava u CVE (politici). Postoji potreba za globalnom općom sviješću na nivou EU u povezivanju politike država članica u podršci žrtvama terorizma.
- EU CVE pozivi na tender morali bi poticati uključivanje organizacija žrtava i žrtava. Oni moraju biti fleksibilniji i otvoreni prema malim organizacijama koje se žele prijaviti.

VVT

*Working group voice of
victims of terrorism*

- Treba prepoznati i podržati komemorativne događaje za učvršćivanje kolektivnog sjećanja, socijalne kohezije i demokratskih vrijednosti. To bi trebao biti jedan od principa evropske CVE.
- Naprimjer, Evropski dan sjećanja mogao bi se drugačije organizirati: da bude javniji, otvoreniji prema medijima, da uključuje civilno društvo (odgojitelje, omladinu itd.), više državnih službenika i poslanika Evropskog parlamenta. Isto tako, državama članicama trebalo bi savjetovati da organiziraju, normaliziraju i ozvaniče nacionalni dan sjećanja u suradnji s organizacijama žrtava.

Sadržaj

1. poglavlje: Uvod	7
1.1 Žrtve i organizacije žrtava kao suradnici u CVE	7
1.2 Cilj ovog priručnika	8
1.3 Struktura	8
2. poglavlje: Status žrtava terorizma i njihovih organizacija	9
2.1 Kontekst	9
2.2 Što je važno znati	10
2.3 Pripremanje žrtava za svjedočenje	12
3. poglavlje: Svjedočenja žrtava terorizma	14
3.1 Promjenljive veličine u procesu komunikacije	14
3.2 Utjecaj svjedočenja	14
3.3 Direktna svjedočenja	15
3.4 Indirektna svjedočenja (fotografije/filmovi/štampa)	15
3.5 Smjernice za upotrebu svjedočenja	16
3.6. Internet i društveni mediji	18
4. poglavlje: Kako postupati s medijima	20
4.1 Sadržaj	22
4.2 Forma	23
4.3 Priprema	23
4.4 Odnosi s medijima	23
5. poglavlje: Suradnja s bivšim prijestupnicima	24
5.1 Kako iskoristiti prednosti „obje strane medalje“	24
5.2 Preduvjeti za suradnju	25

1. poglavje: Uvod

1.1 Žrtve i organizacije žrtava kao suradnici u CVE

Žrtve terorizma: definicija

Ne postoji jasna definicija „žrtve terorističkog akta“ u međunarodnom pravu.

Međutim, definicija „žrtve“ postoji u članu 1. Deklaracije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o osnovnim principima pravde za žrtve zločina i zloupotrebe vlasti (u daljem tekstu: „Deklaracija UN iz 1985. godine“):

1. Pod nazivom „žrtve“ podrazumijevaju se lica koja su pojedinačno ili kolektivno pretrpjela štetu, uključujući tjelesne i duševne povrede, emocionalnu patnju, materijalni gubitak ili znatno ugrožavanje osnovnih prava zbog činjenja ili nečinjenja koja predstavljaju kršenje krivičnih zakona država članica, uključujući i one zakone kojima se zabranjuju krivična djela zloupotrebe vlasti.
2. Svako lice može se smatrati žrtvom prema ovoj Deklaraciji, bez obzira na to da li je počinilac djela identificiran, da li je uhapšen, da li se protiv njega vodi sudski postupak ili je proglašen krivim i bez obzira na njegovo srodstvo sa žrtvom. Izraz „žrtva“ također obuhvaća po potrebi i blisku porodicu i izdržavana lica neposredne žrtve i lica koja su pretrpjela štetu pomažući žrtvama koje su se našle u nevolji ili sprečavajući da dođe do žrtava.
3. Odredbe ovog stavka primjenjuju se na sva lica bez ikakve razlike, poput rasne pripadnosti, boje, spola, starosti, jezika, vjeroispovijesti, državljanstva, političkog ili drugog mišljenja, kulturnih uvjerenja ili praksi, imovnog stanja, porodičnog porijekla ili porodičnog stanja, etničkog ili socijalnog porijekla i invaliditeta.

Osim toga, prema Preporukama 2006(8) Odbora ministara Savjeta Evrope za države članice o pomoći žrtvama zločina, izraz „žrtva“ takođerr obuhvaća, tamo gdje se može primijeniti, najbližu porodicu ili izdržavana lica neposredne žrtve“.

Žrtve terorizma imaju zajedničko iskustvo: one dijele lična osjećaje i patnje koje slijede nakon terorističkog napada. Međutim, postoje različite okolnosti. Naprimjer, neke žrtve su izložene opasnosti od toga da ponovo budu žrtve. Neke žrtve su uspjele nastaviti život usprkos doživljenom iskustvu, dok ostale nisu. Osim toga, često se razlikuju politička situacija u zemlji ili regionu, javno mišljenje o konkretnom terorističkom napadu/situaciji, stvarni teroristički napad i kulturna kao i historijska situacija. Postavlja se pitanje kako upotrijebiti glas žrtava u borbi protiv nasilnog ekstremizma.

Mnoge žrtve terorizma žele učestvovati u pozitivnim akcijama kako bi sprječile da se ponove prijašnji događaji. Neke žrtve organiziraju dan sjećanja u čast žrtava terorističkog napada, dok se ostale povezuju sa žrtvama drugih napada ili sa zajednicama. Među ciljevima RAN žrtve terorizma smatraju se vjerodostojnim glasom o bolnim posljedicama nasilnog ekstremizma i terorizma među ljudima. Žrtve su predstavnici i ambasadori javnog sjećanja. Ovaj glas može pružiti snažan narativ u svrhu stvaranja svijesti o radikalizaciji i sprečavanja nasilnog ekstremizma. Svjedočenja

žrtava mogu da potaknu razmjenu mišljenja i ciljnoj publici omogućiti da se sjeti konkretnе priče i identificira sa njom.

Misija RAN VVT jeste omogućiti žrtvama da budu saslušane, da se shvate njihove pozitivne vrijednosti i da se osnaži njihova uloga kako bi se upotrijebila kao efikasni alat u stvaranju svijesti kod ljudi o opasnostima od terorizma i nasilnog ekstremizma. Žrtve predstavljaju ono što teroristički čin predstavlja za živote običnih građana. Ovu poruku treba prenositi na najefikasniji način kako bi se spriječilo da ljudi budu privučeni, popustljivi ili ravnodušni prema radikalnim pokretima ili propagandi.

Saopćavanje svjedočenja žrtava općoj javnosti ili posebnim fokus grupama s jedne strane, i zaštita interesa i blagostanja žrtava (organizacija) s druge strane, predstavlja osjetljiv izazov. U igru ulaze etički, pravni, politički i akademski faktori. Traženjem dobrih praksi i pristupa, uključivanjem akademskih stručnjaka i zadržavanjem inovativnosti RAN VTT pokušava uspostaviti novi standard kako bi se čuo glas žrtava. RAN VVT će zagovarati ove standarde i pomoći u stvaranju i prenošenju svjedočenja.

Saopćavanje svjedočenja publici je složen proces koji zavisi od više promjenljivih veličina. Svjedočenja se javljaju u raznim oblicima: direktna svjedočenja oči u oči, i indirektna svjedočenja prenijeta putem fotografije, filma, interneta i društvenih medija. Nije odlučujuća samo priča – postoje ostali važni elementi: način na koji se priča, tko priča, gdje, preko kojeg kanala, s kojim ciljem i kojoj publici. Pitanje efikasnosti može se promatrati iz različitih perspektiva i od strane različitih aktera (ciljna grupa, naratori, medijator itd.).

1.2 Cilj ovog priručnika

Ovaj priručnik je kompilacija iskustava razmijenjenih tokom sastanaka RAN VVT od 2012. do 2015. godine. Radna grupa RAN VVT razmotrila je kako svjedočenja žrtava terorizma mogu poslužiti kao moćan narativ u CVE.

Priručnik ima za cilj proširiti razmijenjena iskustva i podržati ostale žrtve i organizacije žrtava, ali i šиру publiku: odgojitelje, stručnjake za rad s omladinom i ostale stručnjake koji rade na sprečavanju ili borbi protiv nasilnog ekstremizma (npr. zatvorsko osoblje, službenici za uvjetnu kaznu ili policija u zajednici).

Priručnik pruža praktične savjete ne samo o tome kako unaprijediti efikasnost direktnih i indirektnih svjedočenja i neophodnih preduvjeta, već i o tome kako postupati s medijima kao žrtva (ili organizacija) i kako surađivati s bivšim prijestupnicima. Upotreba svjedočenja žrtava je osjetljivo pitanje s mnogo promjenljivih veličina. Stoga ovaj priručnik ne bi trebalo smatrati sveobuhvatnim, a upotrebu svjedočenja uvijek bi trebalo prilagoditi okolnostima.

1.3 Struktura

Priručnik počinje opisom konteksta i statusa žrtava terorizma i njihovih organizacija da bi se bolje shvatilo koje potrebe treba uzeti u obzir prije nego što žrtve mogu da doprinesu u CVE (2. poglavlje). Posle toga slijedi opis raznih svjedočenja koja se koriste za podizanje svijesti i sprečavanje nasilnog ekstremizma, kao i njihovom djelotvornošću. Razlikujemo direktna i indirektna svjedočenja i ističe se upotreba interneta i društvenih mreža (3. poglavlje). Žrtvama i njihovim organizacijama mediji se često obraćaju, naročito poslije terorističkog napada. Zbog toga je 4. poglavlje posvećeno postupanju s medijima, reagiranju na zahtjeve medija i dobivanju medijske pažnje. Moguća suradnja sa žrtvama i bivšim prestupnicima, kao i preduvjeti za suradnju u CVE, istaknuti su u 5. poglavlju.

2. poglavlje: Status žrtava terorizma i njihovih organizacija

2.1 Kontekst

Glavni cilj RAN VVT jeste da pomogne u borbi protiv radikalizacije koja vodi u nasilni ekstremizam. Međutim, presudno je uspostaviti osnovne standarde za prava, podršku i zaštitu žrtava terorizma pošto je priznanje tih prava preduvjet ukoliko žele imati ključnu ulogu u podizanju svijesti o nasilnom ekstremizmu. Neophodno je priznati prava žrtava nasilnog terorizma, mada nije primarni fokus ovog priručnika.

Da li će žrtve ili njihove organizacije¹ moći imati ulogu u programu sprečavanja nasilnog ekstremizma zavisi od njihove lične i emotivne situacije, djelotvornosti date organizacije žrtava i pripreme naratora i slušalaca. Politička, kulturna i historijska situacija neke države podjednako je važna. Organizacije žrtava mogu postati centralna tačka za civilno društvo i državna tijeela (lokalna, regionalna ili nacionalna) za kontakt s onima koji su pogođeni terorizmom. Isto tako, ove organizacije mogu zauzvrat postati njihovi glasnogovornik za opću javnost.

Da bi se podržale žrtve terorizma i surađivalo s njima i njihovim organizacijama, presudno je shvatiti posebne okolnosti i dinamiku s kojima su suočene, bilo odmah nakon događaja ili mnogo godina kasnije. Što bolje budemo shvatili njihove nevolje, to ćemo više moći da učinimo na promoviranju njihovog procesa oporavka i ostvarivanja pravde za njihov slučaj – i to će više organizacije žrtava moći podići svijest o nasilnom ekstremizmu. Stoga je presudno podržati ove grupe u njihovom radu, pomoći ljudima koja se bore s tragičnim okolnostima i obnoviti njihovu samostalnost u društvu. Ovo podrazumijeva osigurvanje pojedinačnim žrtvama i njihovoj rodbini potpune emocionalne, psihološke i praktične podrške koja im je neophodna za oporavak.

Zakonska zaštita, ravnopravnost među žrtvama i nezavisnost od države su osnovni preduvjeti. Biti nezavisni ne podrazumijeva nespremnost na suradnju. Tamo gdje su ciljevi zajednički, kao u borbi protiv nasilnog ekstremizma, ovo se čak smatra potrebom.

¹ Izraz „organizacije žrtava“ upotrijebljen u ovom dokumentu označava organizacije žrtava, udruženja, grupe za samopomoć i interesne grupe.

Osim toga, države moraju podržati žrtve i osnivanje njihovih organizacija. Olakšavanje ovog procesa može imati različite oblike: naprimjer, može da se odnosi na finansijsku podršku ili pomoći preko posebno zahtijevane stručnosti. Vlade (na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou) također mogu ponuditi platformu, organizacijama osigurati pristup službama za komunikaciju s javnošću i podržati njihove komunikacijske projekte i aktivnosti. Ustanove koje financira država ili su u državnom vlasništvu, poput škola, treba snažno poticati na otvoreno prihvatanje svjedočenja u CVE. Ova podrška ne podrazumijeva slaganje o svim temama (naime, ponekad države i organizacije žrtava mogu imati suprotne poglede). Ipak, uzajamno poštovanje mora postojati svo vrijeme.

Naposljetku, presudno je da vlade prepoznaju sve žrtve terorizma, bez obzira na političku, ideološku i vjersku prirodu terorizma kojem su bili izloženi. Diskriminacija između grupa žrtava pogođenih raznim terorističkim činovima može izazvati smetnje i umanjiti ili onemogućiti socijalnu koheziju i sposobnost organizacija žrtava da djeluju u CVE.

Projekt „Preživjeli za mir“, koji je pokrenula Fondacija za mir Tim Parry i Jonathan Bali (Velika Britanija), pruža žrtvama političkog nasilja i terorizma kako virtualnu, tako i stvarnu mrežu za podršku ljudi s istim iskustvom tamo gde posebni službenici održavaju komunikacijske platforme, kao i program aktivnosti u koji se preživjeli mogu uključiti poslije intenzivnih razgovora jedan na jedan.

Preživjeli se (uključujući članove porodice i bivše prijestupnike) upoznaju s interaktivnim neformalnim načinom funkcioniranja i podrškom u namjenski izgrađenom Mirovnom centru i na drugim mjestima, u namjeri da im se pomogne da se izbore i oporave od svojih iskustava. Kroz sesije o životu s traumom i o razmjeni iskustava, preživjeli se obučavaju i podržavaju da samostalno poduzmu aktivnosti u vezi sa svojim zastupanjem i vođenjem, često se sjećajući i podižući svijest o utjecaju nasilnog ekstremizma, a u cilju smanjivanja pojave ekstremizma u budućnosti.

Zahvaljujući stručnoj obuci i podršci preživjeli mogu zajednički lakše dobiti i obuku o kritičnim događajima, koju drži specijalni tim da bi se pomoglo u pripremama za primarne reakcije na terorističke napade.

Osim toga aktivnosti mogu obuhvatiti dijalog u kome se preživjeli potiču da se sastanu s bivšim prijestupnicima ili predstavnicima „druge strane“ sa ciljem međusobne humanizacije i prekidanja kruga nasilja.

Videti: <http://www.foundation4peace.org/>

2.2 Šta je važno znati²

Nisu sve žrtve spremne na svjedočenje niti će uvijek biti u stanju za to; u takvim slučajevima ne bi trebalo kritizirati ih ili donositi svoj sud. Svjedočiti kao žrtva je emotivno zahtjevan zadatak. Zbog toga organizacije žrtava koje rade u oblasti CVE moraju raditi samo sa žrtvama koje su spremne i u stanju da budu uključene u rad na sprečavanju nasilnog ekstremizma, kao govornici, pisci, organizatori itd.

² Priručnik, Together we are smarter and stronger! (2008) Ms I. Cancrius and Ms J. C. M. Netten MSc, MA. Impact.

Žrtve moraju da se pozabave vlastitim (psihološkim i fizičkim) posljedicama prošlosti, što treba uzeti u obzir. Prošlost i situacija svake žrtve se razlikuju. Žrtve koje dijele svoje priče imaju različite razloge i motive da to urade. Svjedočiti kao žrtva je emotivno zahtjevno: ovo se obično zaboravlja. Čak i kada je podrška osigurana, ljudi mogu privremeno ili zauvijek da prestanu dijeliti svoje priče: naprimjer, možda nisu u stanju boriti se s tim zadatkom ili su nezadovoljni načinom na koji se s njima postupa. Organizacije žrtava moraju se pobrinuti da žrtve ne budu ponovo viktimizirane zbog toga što su svjedočile. Svima koji svjedoče i objavljaju svoja svjedočenja treba ponuditi pomoć u postupanju s traumom uključenom u ovaj proces.

Period tugovanja

Žrtve se moraju boriti s užasnim situacijama. Njihovi životi su drastično izmijenjeni i više nikada neće biti isti. Možda su preživjeli ogroman gubitak: voljenih osoba, fizičkog integriteta, posao, budućnost, pa čak i vjeru u život i svijet. Ukratko, oni tuguju zbog brojnih gubitaka i moraju se boriti s različitim emocijama: zakonsko i društveno priznanje, pa je zbog toga krajnje neophodna emocionalna i praktična podrška. Kao što je već spomenuto, organizacije žrtava terorizma mogu pomoći u ovom procesu pružajući informacije (počev od pravnih pitanja do adresa specijalnih terapeuta), savjetovanje, smjernice, priznanje, podršku itd.

Tugovanje je sasvim individualan, osobni i jedinstven proces; svaka žrtva tuguje i izražava svoje očajanje na sebi svojstven način. Tugovanje utječe ne samo na članove porodice, već i na prijatelje, susjede, kolege, zajednicu, pa čak i čitavu naciju. Organizacije moraju posebno biti svjesne različitih potreba, brzine oporavka i načina izražavanja bola i nezadovoljstva među onima koji su u periodu tugovanja: (veoma) mladim ljudima, djecom, (mlađim) odraslim ljudima, roditeljima, braćom, sestrama i žrtvama.

Otpornost

Ljudska historija bilježi mnogo užasavajućih i nasilnih perioda: ratova, nesreća i nevolja koje su značajno utjecale na lični i društveni sklop u mnogim oblastima. Ipak u patnjama i posljedicama takvih radnji ljudi su uvjek pokazivali svoju otpornost. U brojnim slučajevima ljudi mogu da podnesu najteže okolnosti i da se oporave kada pronađu snagu da se uzdignu iznad nevolja. Ljudi u neposrednom okruženju neke osobe – najbliža ili šira porodica, prijatelji, susjedi, klubovi ili vjerske zajednice – mogu najviše pomoći u ovim slučajevima. Suosjećajan slušalac i praktična pomoć mogu pridonijeti tome da se osoba pogodjena nesrećom osjeti manje izolirano, što će zauzvrat motivirati i ohrabriti žrtve i povećati im otpornost.

Žrtvovanje

Uključivanje u organizaciju žrtava i svjedočenje je svakako pohvalno, a može pozitivno djelovati na mnogo ljudi, uključujući i proces oporavka. Međutim, u manjem broju slučajeva postoji rizik od „žrtvovanja“, što znači da je pojedinac oslabljen, a ne osnažen. Ovo znači da se žrtve u štetnoj mjeri (povećano ili u potpunosti) poistovjećuju s terorističkim činom i posljedicama, što više ne ostavlja prostor za ostale aspekte njihovog života. Žrtve ostaju usredotočene na sve problematične i bolne aspekte nesreće, čak i poslije dugačkog vremenskog perioda, pa im je nekada sve teže ili čak

nemoguće da se okrenu ka budućnosti i usredotočne na oporavak, što ih samim time čini zavisnima i pasivnima. Presudno je da su organizacije žrtava terorizma svjesne ovoga i da prepoznaju takve slučajeve, te da ove ljude potaknu na traženje stručne pomoći (ukoliko je ne osigurava organizacija žrtava) te da uspostave novu ravnotežu. U tim slučajevima nekada je kontraproduktivno koristiti njihove poruke da bi se suprotstavilo nasilnom ekstremizmu, jer ih to prije može oslabiti nego ojačati za oporavak.

Hijerarhija patnji

Zajednička ljudska osobina jeste uspoređivanje svog položaja ili situacije s ostalima; da li smo bolji, bogatiji, važniji, moćniji itd. ili smo u gorem položaju? Ova tendencija može potaknuti pojavu koja se često viđa kod žrtava; hijerarhiju patnji, odnosno tko najviše pati. Žrtve i ožalošćeni mogu – prešutno ili otvoreno – uspoređivati svoju situaciju, procjenjujući koga treba smatrati većom žrtvom, pa samim time i tko zaslужuje veću pažnju, priznanje i podršku. Strana za koju se smatra da je manja žrtva može imati i manje prava na pomoć. Teško je pomiriti se s ovakvim situacijama, ali prepoznavanje ovakve vrste ponašanja može pomoći u prepoznavanju i ograničavanju tih procesa. Hijerarhija patnji također može spriječiti žrtve da potraže i prihvate pomoć, a isto tako i dovesti to toga da osobe zadužene za pomoć ne pomognu svima kojima je pomoć potrebna.

Priče u CVE

Obično se priče žrtava proučavaju i analiziraju pomoću „terapeutskog pripovijedanja“ – metoda za prevazilaženje traume žrtava i zajednica. Glavna ciljna grupa ovakvog pripovijedanja jeste sama žrtva: omogućavanje žrtvi da govori o onome što se dogodilo da bi mogla da prevaziđe mentalne blokade. Stručnjaci i medicinske sestre za mentalno zdravlje, psihijatri koji postupaju u vanrednim situacijama i pisci već dugo zagovaraju prednosti čitanja literature, ekspresivnog pisanja, terapeutskog pripovijedanja i terapije poezijom po mentalno zdravlje pacijenata u kliničkom okruženju³.

Mi smo zainteresirani za prelaz s kliničke, zdravstvene i zaštitne dimenzije na javnu, političku i pedagošku dimenziju: kada pripovijedanje postane način za osnaživanje građana dajući im pravo glasa. U tim slučajevima uloga pripovijedanja prevazilazi katarzu; ono je istovremeno sredstvo transformiranja potisnute priče u novu i zajedničku nacionalnu historiju, kao što je bio slučaj sa žrtvama apartheid-a u Južnoafričkoj Republici ili s preživjelima iz koncentracionih logora u Evropi.

³ Enhancing Counter-Terrorism Strategies Through Visual Storytelling Techniques and Community-Empowered Ethnographies, by Sudha ARLIKATTI and Melinda LEVIN, in Counter Terrorism in Diverse Communities, S. Ekici (Ed.) IOS Press, 2011.

2.3 Pripremanje žrtava za svjedočenje

Preduvjeti

Mnoge organizacije žrtava podržavaju žrtve u pripremi na svjedočenje. Priprema je ključna zbog lične sigurnosti, uspješnog slanja poruke i dobrog okruženja u kojem se daje svjedočenje.

Preduvjet za uspješnu pripremu jeste povjerenje između žrtve i organizacije žrtava. Također je neophodna pozitivna i otvorena atmosfera. Prvi korak jeste uspostaviti odnos zasnovan na poštovanju. Ljudima je potrebno izvjesno vrijeme da se oslobole. Neophodno je stvoriti toplu atmosferu i ostaviti dovoljno vremena za priču, razmjenu iskustava i slušanje ostalih.

Potrebno je izvjesno vrijeme prije nego što ljudi budu spremni da prenesu svoje priče. Žrtve će ponovo proživjeti iskustvo i izraziti svoje nezadovoljstvo. Prvih nekoliko razgovora bit će posvećeno onome što se dogodilo i uključit će detalje tih događaja. Zatim slijede rasprave o počiniocu i žrtvinoj porodici i osjećajima. Proces se, međutim, ne završava poslije određenog broja razgovora. Koristeći dane za timske aktivnosti (timbildung), razmjenjujući priče s ostalim žrtvama, posjete savjetniku i sklapanje ličnog kontakta i prijateljstava može se uspostaviti mreža podrške i izgraditi doživotna suradnja. Ovo je potrebno zato što ako nekoga zaista dobro poznajemo, možemo ga zaštитiti i osjetiti kada su dostigli svoje granice. Osim toga, izgradnja mreže žrtava terorizma može biti od koristi žrtvama, jer su podržane razmjenom iskustava i priča s ostalim žrtvama.

Osim ovog procesa žrtve bi morale proći obuku⁴ da bi se pozabavile sljedećim pitanjima:

- kako ispričati svoju priču;
- kako postupati prema vlastitim emocijama prilikom pripovijedanja priče;
- kako koristiti predmete, slike i audio-vizuelni materijal;
- kako prilagoditi svoju priču određenoj ciljnoj grupi, npr. mladima;
- kako odgovoriti na teška pitanja;
- kako postupati s neprijatnom publikom;
- kako pripovijediti priču kao sastavni dio univerzalne, šire poruke.

U školi

Kada žrtve odlaze u školu da bi prepričale svoja iskustva, oni ili njihova organizacija prvo moraju posjetiti školu i sastati se s nastavnikom. Prije svjedočenja mladima bi trebalo dati relevantne informacije i uključiti ih u diskusiju na tu temu (kako bi stekli određeni uvid). Mladi moraju biti unaprijed obaviješteni, ohrabreni i motivirani, jer su neki od njih možda stidljivi, uplašeni ili nezainteresirani za temu. Učenici i studenti mogu unaprijed zajedno napraviti spisak mogućih pitanja poredanih prema činjenicama, ličnim iskustvima, mišljenjima itd. Može biti izuzetno važno da narator vidi pitanja učenika prije samog događaja kako bi stekao predodžbu o projektu i o publici.

⁴ U ovom priručniku se mogu naći mnogobrojni sastavni dijelovi obuke, ali sama obuka još nije osmišljena u okviru RAN.

Na kraju, važno je da škola shvati da je ona (zajedno s organizacijom žrtava) odgovorna za žrtvu poslije sastanka s mladima. Ponovno prepričavanje uznemirujućeg događaja pokreće snažne emocije, pa nastavnici i školsko osoblje moraju odvojiti određeno vrijeme da zahvale žrtvi i da rezimiraju sastanak.

Školskom osoblju su potrebne smjernice o načinu na koji će se pozabaviti nekim pitanjima i postupiti prema problematičnom ponašanju (bilo da je duboko emotivno ili izražava suprotan stav). Priprema također podrazumijeva kontekstualizaciju narativa, npr. integriranje programa u nastavni plan za građanski odgoj, filozofiju ili historiju. Teme bi morale biti povezane s interesima mlađih kako bi zadržale njihovu pažnju i potakle radoznalost zbog, naprimjer, boljeg razumijevanja stranih kultura, globalizacije itd. Kada se program smatra dijelom nastavnog plana, postojat će veći kontinuitet i šira pokrivenost programa, a svjedočenja će postati opće prihvaćena među učenicima. Na kraju, potrebno je pratiti program i ocjenjivati njegove rezultate (to treba da rade organizacije žrtava i škole, pa čak i stručnjaci na višem akademskom nivou) kako bi se omogućile predložene procjene, prilagođavanja i poboljšanja.

3. poglavlje: Svjedočenja žrtava terorizma

3.1 Promjenljive veličine u procesu komunikacije

Saopćavanje svjedočenja publici je složen proces koji zavisi od više promjenljivih veličina. Svjedočenja se javljaju u različitim oblicima: direktna svjedočenja oči u oči, i indirektna svjedočenja prenijeta putem fotografije, filma, interneta i društvenih mreža. Nije odlučujuća samo priča – postoje ostali važni elementi: način na koji se priča, tko priča, gde, koji kanal koristi, s kojim ciljem i kojoj publici. Pitanje efikasnosti može se promatrati iz različitih perspektiva i od strane različitih aktera (ciljna grupa, narator, medijator itd.).

Postoje relevantne teme za način na koji glas žrtava može postati djelotvoran u preventivnom radu, kao što su obrazovanje, društvene i bihevioralne znanosti, vještina uvjeravanja u komunikaciji, odnos između mlađih i medija, pa čak i marketing. Prilikom korištenja svjedočenja presudno je biti upoznat sa složenim procesom komunikacije i s promjenljivim veličinama koje imaju ulogu u ovom procesu.

3.2 Utjecaj svjedočenja

Jedan od radnih elemenata svjedočenja žrtava terorizma jeste činjenica da se ljudi obično identificiraju s njima. Svjedočenje djeluje tako što humanizira temu, ostavljajući za sobom samo činjenične elemente (broj umrlih, opis okolnosti i tako redom). Lične priče žrtava utječu na dva načina. One povezuju osobe s onima koji su bili napadnuti, ali također ističu kako to može utjecati na obične ljude, te kako se boriti sa šokantnim i uznemirujućim situacijama. Što se više žrtve budu smatrali „jednim od nas“, to će biti veći utjecaj koji će njihova poruka izazvati u publici. Žrtve koje iznose priče u vlastitoj zajednici imat će veći utjecaj.

Žrtve priča dostupne su akterima kao što su škole, centri u zajednici, NVO i lokalne vlade. Ovi akteri mogu naglasiti perspektivu žrtava u priči o nasilnom ekstremizmu. Koncentriranje samo na počinioce, ne pokazujući posljedice njihovih radnji, mož ih prikazati u glamuroznom i romantičnom svjetlu grupama osjetljivim na radikalne poruke. Lokalni akteri bit će bolje upoznati s lokalnom (političkom) situacijom u kojoj se odvija proces radikalizacije. To pruža mogućnosti da se potraže odgovarajuća svjedočenja u pravo vrijeme, u pravoj situaciji i za pravu ciljnu grupu ili publiku.

„Svjedok historije“ (Austrija), projekt Sestara protiv nasilnog ekstremizma (SAVE), mlade u godinama formiranja ličnosti uvodi u stvarnost nasilnih ekstremističkih ideologija i predstavlja alternative za osvetu. Lične priče mogu bolje doprijeti do publike bolje nego bilo koji zvanični govor i apstraktna analiza. Kao žrtve i preživjeli oni pričaju s pozicije autentičnosti i moralnog autoriteta te s ličnim uvjerenjem.

Filmovi u okviru projekta „Svjedok historije“ daje ljudsko lice tragičnim terorističkim napadima i stvara moćnu protutežu ekstremističkoj propagandi.

Lične priče žrtava koje su iskustva s očajem i gubitkom učinila jačima i omogućila im da zauzmu pozitivan stav pomažu da se izbrišu linije između „crno-bijelog“ načina razmišljanja. One će posijati sjeme sumnje u mislima onih koji možda razmišljaju o tome da podrže nasilje, ili onima koji nemaju alternativu. To je pristup „srcem i umom“: razviti kritičko razmišljanje kao sredstvo za sprečavanje radikalizacije.

Vidi: <http://www.women-without-borders.org/projects/37>

3.3 Direktna svjedočenja

Direktna svjedočenja su svjedočenja žrtava ispričana određenoj publici, naprimjer, mladima u školi. Fizičko prisustvo žrtve koja priповijeda ličnu priču utječe na publiku. Postoji međusobni kontakt između pošiljaoca i primaoca svjedočenja, pa publika direktno osjeća iskrenost, empatiju i humanu poruku. Žrtva može kontrolirati kako i što govori. Diskusija predstavlja sastavni dio svjedočenja. Žrtva kasnije može odgovarati na pitanja i učestvovati u raspravi. Djelotvornost svjedočenja u velikoj mjeri zavisi od toga kako će ga žrtva ispričati. Stav i raspoloženje žrtve utječu na svjedočenje, pa samim time i na publiku. Rizici po žrtve koje iznose direktna svjedočenja jesu moguće ponovno proživljavanje traume, moguće predrasude i potpuno predavanje emocijama.

Omagh grupa za podršku i samopomoć (OSSHG) iz Velike Britanije organizira projekte pri povijedanja priča u školama kako bi podigla svijest o utjecajima radikalizacije. U toj grupi kažu da su mlađi ljudi krajnje povodljivi i moraju sazнатi više o aktivnom građanstvu, društvenoj interakciji, kulturnoj raznolikosti itd. u okviru građanskog odgoja u školama.

Vidi: <http://www.omaghbomb.co.uk>

3.4 Indirektna svjedočenja (fotografije/filmovi/štampa)

Indirektna svjedočenja žrtava terorizma predstavljaju žrtvinu priču bez njezine fizičke prisutnosti, npr. u filmu ili knjizi. Prednosti su jer se tako dopire do brojnije publike s manje napora, a mogu se dodati vizuelni i audio efekti. Međutim, ova metoda ima svoje nedostatke: nepoznatu djelotvornost svjedočenja kao jednog dijela komunikacije usmjerene protiv nasilnog ekstremizma, gubitak kontrole nad porukom odnosno moguća zloupotreba poruke i nedostatak povratnih informacija.

Indirektni izvori poput knjiga, fotografija ili filmova mogu prenijeti čitavu priču iz različitih perspektiva. Ovo može potaknuti razmišljanje kod publike. Obraćanje na emocionalnom nivou kako bi se kod publike stvorila empatija naglašava poruku svjedočenja. Grupna dinamika može se na pozitivan način iskoristiti tokom rasprave o indirektnom izvoru ukoliko je dobro pripremljena i usmjerena.

Indirektni izvori svjedočenja mogu se kombinirati sa studijskim posjetama muzeju, komemorativnim spomenicima ili mjestima na kojima se odigrao napad/događaj. Osim toga, korisno je ako program ima podršku portala ili internet stranice, koji sadrže relevantne i dodatne dokumente, fotografije, video-snimke i tako redom. Zbirka (in)direktnih izvora svjedočenja mogla bi se odabrat u svakoj državi da bi se koristila u nacionalnim programima ili u nastavnom planu.

Talijansko udruženje žrtava terorizma i otpora prema ustavnom poretku države (AIVITER) (Italija) osnovalo je modul obučavanja za obrazovni sistem da bi podigla svijest o ekstremističkom nasilju i promoviralo aktivno građanstvo među mladima.

Koriste se priče i direktna odnosno indirektna svjedočenja preživjelih, članova porodice i žrtava terorizma. Polazeći od sadašnjih izazova terorizma svjedočenja i multimedijalni instrumenti za priče žrtava koriste se za prisjećanje na slične događaje u talijanskoj historiji; oni podižu svijest i povećavaju informacije/znanje o nacionalnom terorizmu i o historijskim i kulturnim korijenima. Svijest o upotrebi nasilja u politici i o riziku uključivanja u nasilni ekstremizam potiče mlade da razvijaju kritičko mišljenje.

Isto tako prijavljaju aktivnost preživjelih/žrtava u prvom licu i u javnosti osnažuje njih same i povećava njihovu otpornost, njihov društveni status i ulogu.

Vidi: <http://www.vittimetro terrorismo.it>

Postoji potreba za većim brojem različitih svjedočenja, jer se različiti ljudi vezuju za različite priče ili događaje. Širok izbor svjedočenja podrazumijeva veći izbor prilikom potrage za nečim što odgovara određenoj ciljnoj grupi.

3.5 Smjernice za upotrebu svjedočenja

Prilikom korištenja svjedočenja žrtava terorizma u borbi protiv nasilnog ekstremizma primjenjuju se određene smjernice objasnjene u nastavku.

- Izolirano, samostalno svjedočenje je manje korisno. Svjedočenja bi trebala biti dio većeg programa i integrirana u okviru obrazovnog sistema i civilnog društva radi društvene podrške i obuke koja će se baviti praktičarima s prve linije, lokalnim/nacionalnim kampanjama, NVO, zatvorskim osobljem i odgojiteljima.
- Žrtvama se strogo preporučuje da rade u suradnji s organizacijom žrtava. Organizacije žrtava mogu podržati, pripremiti, koordinirati i obučavati žrtve o načinu iznošenja svjedočenja pred određenom publikom. Ako žrtve djeluju same, to može naškoditi samim žrtvama, pa čak i uništiti povod za CVE. Da bi bile efikasnije i da bi se zaštitile, žrtve moraju raditi kako sa praktičarima, tako i s ostalim žrtvama s kojima će podijeliti iskustvo i odgovoriti na njihova pitanja, sumnje i potrebe. Usamljena žrtva može se osjetiti izolirano i ima veće šanse da izrazi agresivnu ili negativnu poruku koja bi mogla biti kontraproduktivna za CVE.
- Motivacija za iznošenje priče ne treba biti zahvalnost niti priznanje. Ona mora imati širi cilj.
- Svjedočenja su fokusirana i posebno usmjerena na posebnu publiku.
- Svjedočenja moraju sadržavati refleksiju (vraćanje u prošlost i učenje iz nje) kako bi se napravila razlika između sadašnjosti i budućnosti.
- Neophodno je očuvati kvalitetu svjedočenja i ažurirati ga da bi ono zadržalo svoju snagu.
- Politički kontekst narativa ne treba imati glavno značenje; umjesto toga najistaknutiji položaj trebaju zauzimati historijski i demokratski kontekst i proces. Žrtva ne treba uvjeravati ili indoktrinirati publiku. Pomoći svoje priče i ličnog putovanja žrtva ima za cilj da se osvrne na prednosti demokratskih vrijednosti i na uspješan krug dijaloga i uzajamnog poštovanja. Žrtve također omogućavaju unapređivanje kritičkog razmišljanja.
- Glavni cilj sastanka nije suglasnost publike ili postizanje kompromisa, već da publika čuje priču o stvarnom iskustvu i da se osvrne na sadržaj (činjenice) i emocije. Naravno, mogu se izražavati politička mišljenja, ali to ne bi trebalo biti u središtu priče.
- Kada se lična priča odnosi na osnovne demokratske principe, žrtva bi mogla svoju priču učiniti snažnijom za mlade. Primjenjujući demokratske principe ostvaruje se i veći obrazovni učinak.
- Biti svjestan toga da svjedočenja mogu imati kontraproduktivne rezultate: naprimjer, ljudi mogu osjetiti da su njihova ideologija ili radikalna mišljenja dobili potvrdu. Biti svjestan toga da pogrešno upotrijebljena svjedočenja mogu imati kontraproduktivne rezultate kako bi se objasnile neprihvatljive ideje poput rasizma, teorija zavjere i opravdanost terorizma.
- Svjedočenja bi se morala fokusirati na priču žrtve, a ne na prošlost ili cilj počinioca.
- Pobrinite se da na sesiji ima dovoljno vremena za vođenje dijaloga.
- Rad u malim grupama.
- Kao gostujući govornik nemojte se izgubiti u svojoj priči i nemojte pričati suviše dugo. Ostavite dovoljno vremena i prostora kada planirate razgovor.
- Okruženje i priča moraju naglasiti ljudski aspekt i priča se mora prenositi empatijom.
- Za kratak pregled razgovora sa žrtvom može se upotrijebiti obrazac za evaluaciju da bi se poboljšao narativ.

- Ako su svjedočenja uključena u obrazovne programe, počnite s ranim uzrastom. U ranoj fazi adolescencije mladi istražuju oblike identiteta, povodljivi su i prijemčivi za aktualne događaje i njihove posljedice za društvo. Ova faza osobnog razvoja, kada djeca eksperimentiraju s identitetom, od velikog je značenja. U tom slučaju važno je prilagoditi priču publici i pomoći joj da razvije sposobnost kritičkog razmišljanja.
- Obrazovni programi koji koriste svjedočenja žrtava mogu pomoći mladima da steknu znanje i vještine potrebne za aktivno učešće u demokratskom društvu i da se potrude da riješe sukob mirnim putem. Oni pomažu u stvaranju demokratske klime i suprotstavljanja nasilju, rasizmu, netoleranciji itd. Didaktički i pedagoški (obrazovni) programi trebali bi kod mlađih potaknuti kritičku analizu i razmišljanje. Dodatne korisne napomene o jačanju odgojitelja i škola u oblasti sprečavanja radikalizacije navedene su u Manifestu obrazovanja – Osnaživanje nastavnika i škola pomoću RAN PREVENT⁵.
- Kada žrtva postane finansijski zavisna od uplata koje dobija za svoje svjedočenje, to dovodi u pitanje okolnosti. Žrtve su svjedoci i iskreni glasovi. One moraju dobiti podršku, a njihovi troškovi moraju biti pokriveni. Ipak, ako su žrtve plaćene svaki put kada svjedoče, to će prerasti u posao i moglo bi doći do kontraproduktivnog takmičenja između žrtava.

Kritična masa (Nizozemska) putuje u škole s pet prekomorskih kontejnera natovarenih „iskustvima“. U prisnoj atmosferi studenti se potiču na istraživanje svojih prijatelja i neprijatelja. Tko su oni i kako su to postali?

Cilj projekta FRIEND&FOE („prijatelj i neprijatelj“) jeste da se (mladim) ljudima, studentima i njihovim nastavnicima osiguraju alati za konstruktivno postupanje u sukobima, kako u ličnom životu, tako i u društvu uopće, kao i da se aktivnošću spriječi širenje ksenofobije i radikalizacije, društvene isključenosti, diskriminacije i maltretiranja.

U dodatnim lekcijama mentorima ili nastavnicima se omogućava rasprava o društvenim problemima u učionici i školi na osnovu iskustava koje su njihovi učenici doživjeli u „kontejnerima“. Lekcije se usmjeravaju na posebne satove, kao što su mentorski satovi, društvene znanosti i historija, ali i na karijeru i građanstvo u stručnom usavršavanju. Ovo je primjer kako integrirati svjedočenja u širi program, pa čak i organiziranje dodatnih satova.

Vidi: <http://www.criticalmass.nl>

3.6 Internet i društveni mediji

Prilikom širenja svjedočenja na internetu i društvenim medijima mora postojati svijest o tome da se mogu pojavit negativne reakcije na žrtvu ili na grupu kojoj ona pripada. Aktivnosti žrtava na internetu mogu predstavljati izvjesne rizike, kao što su zloupotreba sadržaja ili negativan utjecaj na žrtve (njihovu reputaciju ili karakter), pošto su informacije na internetu javne.

⁵ Videti: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/docs/manifesto-for-education-empowering-educators-and-schools_en.pdf

Iako se žrtve kao takve mogu smatrati vjerodostojnjima, korisnici interneta možda neće posjetiti internet stranicu organizacije žrtava s izričitom željom da odgledaju svjedočenje. Stoga svjedočenja treba integrirati u druge internet stranice i moraju ih prikazivati i ostale organizacije, a ne samo organizacija žrtava. Svjedočenja ili način dolaženja do njih mogla bi prestavljati dio zajednice mladih na internetu. Ovo je pristup odozgo prema dolje i vjerodostojniji je.

Kombinacija aktivnosti na internetu i van njega koja nosi neku poruku djeluje kao najefikasniji način. Internet sadržaj kojem nedostaje kontekst ili ostavlja jaz između ciljne grupe i osobe koja šalje poruku ovaj jaz može premostiti širenjem informacija van interneta. Isto tako internet i društveni mediji mogu potaknuti refleksiju, pa čak i posijati sjeme sumnje kod nekih.

Stvaranje veza između ljudi (premošćivanje i vezivanje) s potencijalom da promijene način razmišljanja kod ljudi teško je izvodljivo u relativnoj anonimnosti. Kontakt oči u oči s ciljnom grupom važan je za stvaranje svijesti, a mogao bi i promijeniti stavove.

Utjecaj aktivnosti na internetu teško je pratiti. Teško je izmjeriti da li je aktivnost stigla do ciljne grupe i da li je grupa dobila pravu poruku. Praćenje kvantitativnih rezultata, kao što su pregledi stranica, „lajkovi“ i ostali oblici statističkih informacija koji se lako dobijaju pomoću softverskih programa, mogu pomoći u utvrđivanju da li se stiglo do ciljne grupe. Međutim ovo neće dati pregled utjecaja poruke i toga da li je ciljna grupa izvukla pravu poruku. Kvantitativno istraživanje je neophodno da bi se utvrdili utjecaji na ciljnu grupu.

Žrtve (i organizacije žrtava) mogu koristiti internet i društvene mreže u druge svrhe osim direktnog prikazivanja svjedočenja publici, kao što je prikazano u nastavku:

- Da bi se stvorila baza podataka o historijskim činjenicama.
- Da bi netko postao „aktivist“ na internetu, tj. bio vjerodostojan glas koji osporava govor mržnje i radikalizam na internetu.
- Da bi se pomoglo ljudima koji podržavaju vaš slučaj u društvu dajući im platformu i informacije koje će im pomoći u njihovom radu na terenu. Da bi se podržali roditelji koji žele diskutirati o određenim temama s djecom, pa čak i pokrenuti telefonsku liniju za pomoć.

Mapa terora Udruženja žrtava terorizma (COVITE) (Španija) koristi moć online komunikacije tako što objavljuje tekstove, snimke i slike mjesta na kojima su se dogodili napadi. Sav sadržaj se koristi preko multimedijalnog alata radi kontekstualizacije terorizma i objašnjavanja kako nasilna radikalizacija može upropastiti život.

Vidi: <http://mapadelterror.com/en>

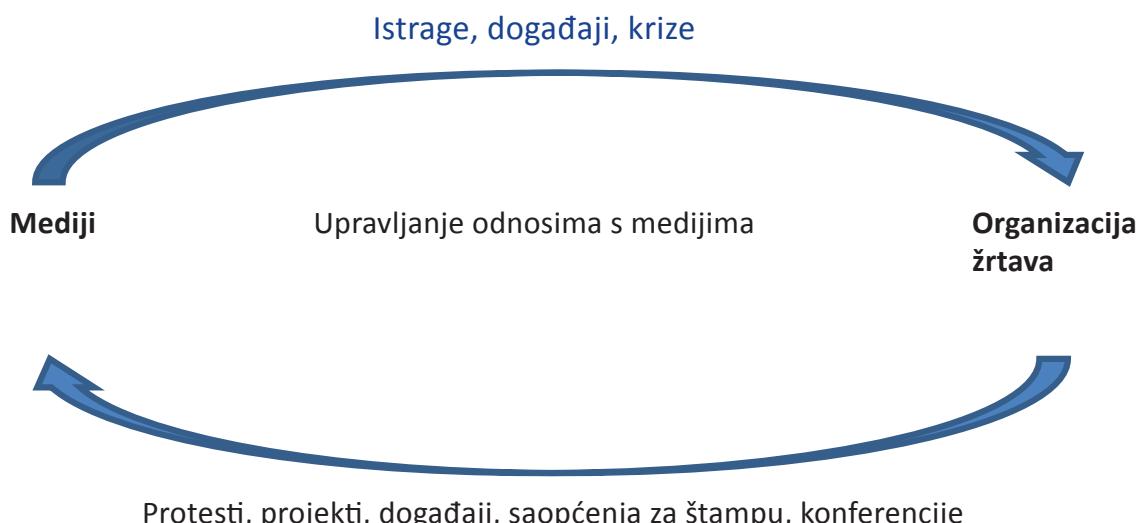
4. poglavlje: Kako postupati s medijima

Teroristički napadi uglavnom imaju za cilj pogoditi javno mišljenje više nego same žrtve. Mediji i teroristi su potrebni jedni drugima; imaju simbiotski odnos⁶. Terorizam ima za cilj da svoje priče predstavi ne očima žrtava već očima promatrača. Terorizam istražuje stanovište promatrača šireći strah i teror, s jedne strane, i konkretnu propagandu vrbovanja, s druge strane, u simbiotskom odnosu s medijima. Žrtve i njihova udruženja pokušavaju to preokrenuti i predstaviti taj narativ iz suprotnog ugla, unapređujući vlastito stanovište, koje se sastoji od njihovih priča, svjedočenja, javnih govora i intervjeta. Ali kako organizacije žrtava (i žrtve) mogu iskoristiti medije da bi predstavili suprotan stav zbog sprečavanja nasilnog ekstremizma i terorizma?

Jedna od prednosti medija jeste da se oni mogu obratiti široj publici. Nedostatak je to što organizacije žrtava gube kontrolu nad porukom. Obje strane (organizacije žrtava i mediji) moraju ostvariti međusobnu korist šireći poruku. To podrazumijeva sadržaj vrijedan objavljivanja, koji je u skladu s porukom žrtava. Treba uzeti u obzir ovu razliku u ciljevima.

U zavisnosti od okolnosti, svaka strana bi se približiti drugoj. Stoga su glavna pitanja sljedeća.

1. Kako organizacije žrtava (i žrtve) mogu aktivno iskoristiti medije da bi prenijeli određenu poruku u cilju sprečavanja nasilnog ekstremizma? Kada je to efikasno? Što je u interesu medija?
2. Kako bi organizacije žrtava (i žrtve) trebale da reagiraju kada im se obrate mediji (reakтивно)? Kada je to efikasno? Kada je to u interesu organizacije žrtava?

Slika 1 Odnos između organizacija žrtava i medija

Četvrto poglavlje usredotočuje se na organizacije žrtava koje se bave medijima, ali se također odnosi na žrtve i ostale organizacije koje se bave sprečavanjem radikalizacije i ulogom medija. Većina naučenih lekcija primjenjiva je s oba gore opisana stanovišta, bez obzira na to da li se aktivno pristupa medijima ili u odgovoru na obraćanje medija.

⁶ Terrorism, Media, and the Ethics of Fiction, Antony Kubiak (2010)

Postoji razlika između sadržaja svjedočenja u medijima i forme svjedočenja. Forma obuhvaća stil, kanal ili medije koji se koriste da bi se prenijelo svjedočenje. Sadržaj se odnosi na predmetnu materiju. Priprema intervjuirane osobe i novinara također je presudna. Portparol organizacije žrtava (koji može da bude žrtva) mora dobiti savjete i podršku organizacije žrtava ili stručnjaka o tome kako da se postavi prema medijskoj pažnji.

Za organizacije žrtava priprema širih razmjera također je neophodna, kao što su to i razvoj plana ili strategije komunikacije. Isto tako je značajna izgradnja i održavanje dobrih odnosa između organizacije i medija, jer se time pridonosi prenošenju poruke.

4.1 Sadržaj

Da bi privukla medijsku pažnju, organizacija žrtava mora učiniti svoju priču zanimljivom i lakom za novinarsku i uredničku obradu: svjedok mora pisati ili govoriti jasno, izražavati ideje na prirođan i prikladan način, biti relevantan i sadržavati zanimljive ideje. Mediji će cijeniti nove vidike priče. Ovo se može ostvariti, naprimjer, pozivanjem VIP osoba da budu portparoli. Kada se angažira neka čuvena osoba, treba biti siguran da će ona vjerodostojno prenijeti pravu poruku.

Još jedan način za angažiranje medija jeste primijetiti nešto novo: novo svjedočenje, događaj, novi koncept, pristup ili godišnjicu. Treba iskoristiti presudan trenutak, naprimjer, iskoristiti dan sjećanja na žrtve kako bi se privukla veća pažnja i naglasila relevantna pitanja, projekti itd. Da bi se priča produbila, temu treba staviti u širi politički kontekst ili je povezati sa skorašnjim događajem, naglašavajući kako je priča/rad povezana s događajem, koristeći svjedočenja žrtava koje imaju suštinsku vezu sa skorašnjim terorističkim činom i slično.

Popularne su priče u stilu „David protiv Golijata“. Na dobar prijem nailazi mala grupa ljudi koji se bore za pravdu protiv većeg tijela kao što je država, pravosudni sistem ili radikalni odnosno ekstremistički pokret. Općenito uvezvi komemoracije nisu tražene u štampi, jer se održavaju jednom godišnje i uglavnom nisu spektakularne. Može se napraviti izuzetak za značajne godišnjice, naprimjer, obilježavanja 5 ili 10 godina od nekog događaja. U pokušaju da se priča učini zanimljivijom za medije, kao što je prethodno opisano, treba voditi računa o održavanju veze s ličnom pričom. Osnovna poruka je pojedinačna autentična priča.

U nastavku je dano nekoliko savjeta o načinu privlačenja medijskog interesa.

- Budite uvjereni u svoju poruku (šta želite da prenesete, zašto i zašto sada);
- Stvorite djelotvornu i razumljivu priču; usavršite je i verujte u nju;
- Ne pokušavajte da iznesete previše informacija, već se umjesto toga fokusirajte na glavnu poruku. Izbjegavajte kontradikciju i konfuziju u okviru priče;
- Budite koherentni i usredotočite se na suštinu poruke;
- Izbjegavajte da djelujete suviše bezlično i institucionalno. Ostanite autentični;
- Nemojte davati izjave koje su pretjerano samouvjerene ili uopćene (o radu ili predstavljenoj grupi) zato što one dugo prate grupu ili organizaciju;

- Ne pričajte o financiranju;
- Nemojte biti instrument ili alat za novinare, politiku ili ideologiju;
- Budite kreativni u komunikaciji;
- Pokušajte da lično dođete do medija.

4.2 Forma

Forma obuhvaća stil, kanal ili medije koji se koriste za svjedočenje. Kada organizacije žrtava i mediji surađuju, moguće je da imaju različita očekivanja o načinu na koji treba prenijeti priču. Naprimjer: predstava o dužini svjedočenja često se razlikuje između novinara i intervjuiranih osoba.

Novinari obično smatraju da je novinska vijest od 2 minuta na televiziji prilično dugačka, dok će žrtva koja želi da iznese svoju čitavu priču to smatrati suviše kratkim vremenom. Obje strane moraju biti jasne o svojim očekivanjima kako bi olakšale suradnju i izbjegle razočaranje.

U nastavku slijedi nekoliko savjeta o tom pitanju.

- Jedno saopćenje nekada nije dovoljno, jer štampa svakodnevno objavljuje veliki broj saopćenja. Korištenje nekoliko kanala komunikacije (uključujući, naprimjer, i društvene medije) daje utisak da je neka vijest od suštinskog značaja.
- Naknadna reakcija posle saopćenja za javnost i pozivanja novinara mogla bi da pomogne u naglašavanju poruke.
- Novinare treba natjerati da navedu naziv organizacije zajedno sa žrtvinom pričom.
- Objavite kolumnu s izraženim mišljenjem kada je to relevantno da biste govorili kao stručnjak.
- Privucite medijsku pažnju pozivajući poznate javne ličnosti, funkcionare, lidere mišljenja, ambasadore i prestižne govornike.
- Arhivirajte svu medijsku pažnju u otvorenoj bazi podataka koju mogu da upotrijebe organizacije žrtava, ali i ostali mediji.

„Projekt Papillon“ Francuskog udruženja žrtava terorizma (AfVT) okuplja grupu mladih žrtava terorizma starih između 15 i 23 godine. Grupa je svakodnevno učestvovala u grupnim diskusijama koje su vodili psiholozi i koje su obuhvaćala sportske i rekreativne aktivnosti.

Projekt je proaktivno privukao pažnju medija i o njemu su izvještavali različiti mediji. Svi članci koji su objavljeni o projektu arhivirani su i mogu se pogledati na internet stranici.

Videti: <http://www.afvt.org>

4.3 Priprema

Organizaciji žrtava potrebna je opća priprema prije pojavljivanja u medijima. Ovo podrazumijeva strategiju i plan komunikacije, uključujući politiku štampe, tj. niz praktičnih pravila o načinu postupanja s medijima. U planu treba da odredite ciljeve i svrhu komunikacije, opišete ulogu

organizacije žrtava i, ako je moguće, djelovati kao veza između žrtava i medija. Kao organizacija žrtava važno je da poznajete žrtve s kojima radite kako biste odabrali pravog portparola s najprimijerenijom sposobnošću obraćanja medijima.

Osim toga, organizacije žrtava morate podržiti žrtve u postupanju s medijima tako što ćete ih savjetovati i povećati njihovo samopouzdanje. Međutim, nemojte dozvoliti da rezultat budu uglađene priče kojima nedostaje autentičnost. Kada pripremate žrtve za obraćanje medijima, dajte im dva-tri primjera projekata ili programa koje organizirate, jer će im tako biti lakše da objasne šta vaša organizacija radi. Posle pojave u medijima provjerite društvene medije da biste vidjeli kako je priča primljena u javnosti i kakve su povratne informacije.

U nastavku slijede ostale naučene lekcije o načinu pripreme za medijsku pažnju.

- Mislite unaprijed o tome u kojoj mjeri priča mora biti osobna. Novinari vole osobne priče. Priče se ne mogu opozvati nakon objavljivanja.
- Prije intervjeta raspitajte se o medijskom kanalu, njegovoj kvaliteti, opsegu i agendi, prethodnim sličnim novostima i o novinaru.
- Usavršite svaki segment poruke i prilagodite je zahtjevima medija.
- Na brzinu napravljeni programi sa širokim opsegom obično novinaru daju nejasnu ideju o tome šta određena organizacija radi.
- Žrtve i njihove organizacije moraju biti svjesne utjecaja koji istupanje u medijima ima na žrtve i njihove porodice, kako kratkoročno tako i dugoročno. Mediji će izvesti ljudi iz njihovog anonimnog života. Medijske proizvode lako je pratiti tokom dugog vremenskog perioda i ponovo ih upotrijebiti u cijelosti ili djelimično za emitiranje i objavljivanje. Da bi upravljale posljedicama nakon što postanu javne ličnosti, žrtve moraju dobiti podršku i savjete svojih organizacija.

4.4 Odnosi s medijima

Ključan je održiv odnos s medijima. U ovakvim okolnostima mediji mogu osigurati ogromnu podršku u širenju poruke i radu s organizacijama žrtava. Da biste dobili podršku, ulažite u taj odnos i zadržite interes medija (kao što je opisano u poglavljiju o sadržaju).

Sljedeće preporuke će pomoći u održavanju dugotrajnog odnosa s medijima.

- Odaberite novinare i medijske kanale s kojima ćete raditi, fokusirajući se na one koji obećavaju izgradnju dugoročnog odnosa.
- Pokušajte da u očima medija budete poseban akter/stručnjak u vezi sa žrtvama terorizma.
- Napravite politiku za štampu i odredite portparola organizacije.
- Održavajte kontakt sa štampom i arhivirajte sve relevantne medijske predmete.
- Ekskluzivne priče mogu biti efikasne, jer stavljuju novinare u jedinstven položaj. S druge strane, međutim, ovo također može dovesti do toga da ostali mediji zapostave vašu priču. Takav rizik se može smanjiti tako što nećete svaki put davati ekskluzivnost istom novinaru/medijskoj kući.

Također je bitno održati neutralnu poziciju u smislu da objavljivanje isključivo u desničarskim ili ljevičarskim medijima može politički obojiti vašu priču.

5. poglavlje: Suradnja s bivšim prijestupnicima

Suradnja između žrtava terorizma i bivših prijestupnika može podići svijest o radikalizaciji i pomoći u sprečavanju nasilnog ekstremizma. Međutim, ovo nije jedino rješenje za sprečavanje nasilnog ekstremizma. Takva suradnja je osjetljive prirode i ima određene preuvjetne koji će biti navedeni u

ovom poglavlju. Rizici treba da se smanje na minimum, pri čemu je sigurno da neće svaki bivši prijestupnik biti u stanju surađivati sa žrtvama, i obrnuto.

Suradnja s bivšim prijestupnicima i žrtvama može proizvesti korisnu priču samo ako su bivši prijestupnici deradikalizirani i u stanju da objasne zašto i kako su shvatili da je nasilni ekstremizam bio pogrešno sredstvo za ostvarivanje njihovih ciljeva. Bivši prijestupnici moraju osuditi terorističke činove/ideje prije nego

„Bivši prijestupnik“ označava bivšeg radikalnog aktivista, nekog tko je ranije gajio ekstremističke ideje ili ponašanje. To je osoba koja je prošla deradikalizaciju odnosno udaljila se od pokreta.

U najmanju ruku udaljavanje od prošlosti mora podrazumijevati promjene u ponašanju kao što je odbacivanje nasilja (Horgan i Braddock, 2010).

Ipak, za deradikalizaciju je neophodna fundamentalna promjena idealova koji leže u osnovi ovakvog ponašanja (Metzger, 2013; Ganor i Falk, 2013).

što ispričaju svoju priču publici (tj. ne bi trebalo da budu samo udaljeni od tih ideja, već i deradikalizirani). Bivši radikalni aktivisti koji učestvuju u radu CVE moraju se udaljiti od ekstremističkih shvaćanja ili ponašanja tako što će se odreći određene grupe ili odbaciti nasilje koje su ranije činili ili odobravali.

Mogući faktori koji će komplikirati pojedine situacije jeste to što se i počinioci mogu osjećati kao žrtve. Ponekad, kao u građanskom ratu, ljudi mogu imati dvostruku ulogu, tj. kao žrtve i počinioci. Osim toga, počinioci se mogu smatrati žrtvama vlastitih okolnosti (npr. zbog svog društveno-ekonomskog položaja).

U pojedinim zemljama bivši prijestupnici i žrtve surađuju na projektima čiji je cilj stvaranje svijesti o opasnostima od nasilnog ekstremizma, naprimjer u Velikoj Britaniji i Irskoj, gdje se provodi veliki broj takvih programa. U drugim zemljama, međutim, takva suradnja predstavlja tabu, bilo na emocionalnim, političkim ili etičkim osnovama.

Inicijativa Zapadni London služi kao primjer rada s „bivšim prijestupnicima“. Ova organizacija funkcioniра на опćем нивоу и запошљава како pojedince из сличних средина из којих је и циљна публика, тако и обућене и искусне практичаре.

To организацији омогућава провођење широког опсега разних интервencија, догађаја, пројектa и радоница чији је циљ образовање, оснаžивање, изградња отпорности и промовирање учешћа у civilном друштву. Значајан фактор јесте способност да се допре до нестручних младих људи помоћу посебних иновативних метода прilagođenih потребама date особе/особа.

5.1 Kako iskoristiti prednosti „obje strane medalje“

Успјешност surадnje između bivših prijestupnika i žrtava zavisi od različitih faktora i razlikuje se od situacije do situacije. Prednost ovakve suradnje јесте у томе што ће publika čuti obje strane priče, што učvršćuje narativ/svjedočenje, priču, а самим time pridonosi shvaćanju poruke.

Korištenje obje strane приче може помоћи у razbijanju glamurozne predodžbe o терористима као i o utjecaju nasilnog ekstremizma: напримjer, kada bivši prijestupnik говори о животу u zatvoru, a žrtva o gubitku voljene особе. Svjedočenja također mogu помоći publici da kroz ове osobne приче bolje shvati „drugu stranu“. Tako se naglašava humani aspekt i sprečava dehumanizacija „druge strane“.

Svjedočenja žrtava i bivših prijestupnika također може бити djelotvoran (javna) alat за posredovanje i помоći u prekidanju negativнog ciklusa, popravljajući uništene odnose i zajednice. U pojedinim situacijama publika ће se diviti bivšim prijestupnicima i tu utjecaj bivših prijestupnika може бити utjecajniji od žrtvine приче.

Osim тога, жртва и bivši prijestupnik могу naučiti mnogo jedno od другог i iz razmijenjenih прича – zajednički rad жртве i počinioca istovremeno je i чин самоizlječenja. Njihova suradnja може poslužiti i kao primjer drugim жртвама i почиocima.

5.2 Preduvjeti za suradnju

Prije почетка suradnje neophodno je napraviti razliku između različitih karaktera. Оsim жртава i bivših prijestupnika zanimljiva су i svjedočenja rođaka obje grupe, као i svjedočenja људи који су ranije bili na ivici да постану ekstremisti, ali su odustali. Zanimljivost ове grupe почиња на елементима попут тога шта ih је спријечило u posljednjem trenutku, који су били фактори njihove отпорности i како se они могу pokrenuti. Rođaci bivših terorista nekada су manje neprijateljski raspoloženi i manje naporni за suradnju sa жртвом.

Preduvjeti за кориштење svjedočenja odnose се i na suradnju sa жртвама i bivšim prijestupnicima. Suradnja bi morala представљати dio većeg programa, a bivši prijestupnik i жртва moraju biti

dobro pripremljeni, podržani i mentalno spremni da reagiraju, dok publika mora biti unaprijed obavještena i pripremljena, a isto tako ukratko ispitana kasnije.

Moderator (nastavnik, trener, voditelj rasprave itd.) mora prethodno diskutarti o temi i kontekstu, objasniti historijske činjenice, upravljati očekivanjima i pojačati otpornost publike i sposobnost kritičkog razmišljanja. Nadalje, moderator mora usmjeriti dalju diskusiju kako bi maksimalno povećao pozitivan utjecaj svjedočenja. Da li će bivši prijestupnik i žrtva biti spremni da svjedoče zavisi od pojedinaca i okolnosti. Isto tako žrtva i bivši prijestupnik moraju jasno iznijeti svoje potrebe, sa čime mogu da se suoče, kako i s kime će surađivati itd.

Kada se svjedočenja žrtava i bivših prijestupnika koriste u istom programu/istoj prilici, nema potrebe za moderatorom. Ne postoji hijerarhija svjedočenja, a ne bi trebalo ni da jedna strana osjeća da je „moralno superiorna“ u odnosu na drugu. Cenzuriranje svjedočenja bilo bi kontraproduktivno. Svjedočenja žrtava i bivših prijestupnika trebalo bi ostaviti onakvima kakva jesu: to su lične priče i obje strane imaju pravo da ih iznesu. Ako žrtva ili bivši prijestupnik nije u stanju da se nose s iznošenjem priče, suradnja nije moguća. Prije suradnje presudno je da se dvije strane sastanu, bolje upoznaju i temeljno pripreme svoju suradnju.

Bivši prijestupnici nekada postaju centar pažnje, jer su njihova svjedočenja privlačna naročito mladima zbog toga što se element „akcije i avanture“ često smatraju privlačnim. Bivši prijestupnici aktivno su se borili za određeni cilj. To bi moglo stvoriti glamuroznu sliku o toj osobi i ekstremističkoj ideologiji. Obje strane moraju biti svjesne ove predrasude i pokušati održati ravnotežu u pažnji. Jedna opcija jeste da se u program kao manji sastavni dio uključi svjedočenje bivših prijestupnika.

Bivši prijestupnici ne smiju se fokusirati samo na lične, biografske razloge svoje radikalizacije („zašto“). Možda je postojao veći broj osobnih problema koji su pridonijeli njihovoj radikalizaciji. Ali lični, biografski razlozi ne mogu da budu potpuno i sveobuhvatno objašnjenje za izvršavanje terorističkih napada. Umjesto toga oni trebaju objasniti koje su izbore imali, koje su bile alternative, s kakvim su se ljudima upoznavali itd. („kako“, proces). Moraju se mapirati kritične raskrsnice i odlučujući događaji koji su na kraju doveli do nasilnog čina.

Suradnja se može ostvariti na više načina: direktnim svjedočenjima koja se zajedno predstavljaju na jednom mjestu pred publikom, pisanim svjedočenjima ili onima snimljenim u filmu. Izbor sredstava zavisi od cilja, situacije, publike i željenog efekta. Organizacija koja koristi svjedočenja mora biti upoznata s lokalnim kontekstom i ta svjedočenja i kanale komunikacije koristiti u zavisnosti od lokalnog konteksta (prilagođavajući ih situaciji). Kontekst i potrebe žrtava i bivših prijestupnika moraju se uzeti u obzir zato što mogu utjecati na poruku i izazvati određene teškoće. Važno je konkretno znati da li su žrtva i bivši prijestupnik preživjeli isti teroristički čin, isti sukob ili isti oblik nasilnog ekstremizma (desničarski ili ljevičarski ekstremizam, džihadizam...) kako bi se mogla pripremiti njihova intervencija.

Neophodna su daljnja istraživanja o utjecaju svjedočenja bivših prijestupnika i žrtava, a posebno o utjecaju i djelovanju njihove suradnje.

Translated within:

Co-funded by the
Internal Security Fund
of the European Union